

עיונים בפרשת השבוע ובעניני דיומא

אלה המני

מתוך שיעורו השבוע של
הרה"ג רבי נחום מאיר גערמאן שליט"א
ר"מ ביישיבתינו הק' ~ מתיבתא עץ חיים דבאבוב

שנת תשפ"ה לפ"ק

פרשת חקת שנה כ"א גליון ל"א (תרפ"א)

לפרש מדרש פליאה

וזאת חקת התורה וגו' (יט, ב).

ממני, דליכא למימר כפירוש רש"י תבא אמה וכו', דהא נצטוו קודם מעשה עגל, ודוק היטב.

למה דוקא למשה רבינו ע"ה היה צריך לגלות

וזאת חקת התורה (יט, ב). ופירש"י לפי שהשטן ואומות העולם מוניין את ישראל לומר מה מצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה חקקתי גזירה גזרתי אין לך רשות להרהר אחריה.

וקשה, מפני מה לא נתקשו לשאול טעם למצוה במצוות האחרות, ולמה דווקא בזו. גם צריך לדקדק על מ"ש במדרש (נמנע) רצה יט, ו) א"ל הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה ולא לאחרים.

ובספר חלקי אבנים^[2] [להגה"ג מוה"ר דוד לידא זצ"ל אב"ד ור"מ אמשטרדם]^[1] כתב וז"ל, ושמעתי מחרף ושנון בן אחותי האלוף מוה"ר יוסף יצ"ו תירוץ הגון, על פי הא דאיתא בגמרא בחולין (כג:) תנו רבנן פרה בשחיטה ועגלה בעריפה, ופריך, ותיתי שתהא פרה ניתרת בעריפה מקל וחומר דעגל, ומה עגל שלא הותרה בשחיטה הותרה בעריפה, פרה שהותרה בשחיטה אינו דין שתהיה מותרת בעריפה וכו', תו פריך, ותיתי שתהא עגלה ניתרת בשחיטה מק"ו מפרה, ומה פרה שלא הותרה בעריפה ניתרת בשחיטה, עגלה שהותרה בעריפה מכ"ש שתהא ניתרת בשחיטה, תלמוד לומר ושחט וחקה, לומר כל מקום שנאמר ב' חוקה, לא דרשינן קל וחומר.

וז"ש רש"י, לפי שהן מוניין את ישראל לומר מה טעם מצוה זו, שהפרה בשחיטה דווקא, ועגלה בעריפה דוקא, תיתי זה בזה מקל

כתב בספר זכר שמחה^[8] [להגה"ג מוה"ר שמואל כהן רפאפורט זצ"ל אבד"ק לובלין והוראדנא, וחסד וועד ארבע אלעות]^[2] בהקדם הפסוק בקהלת (י, כג) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ואיתא במדרש (נמנע יט, ג) דרשתי וחקרתי כל טעמי המצוות כיון שהגעתי לפרשת פרה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, והוא תמוה ביותר.

וכתב שם לתרץ, והכי יהיה הסגנון, בשביל שחקרתי כל טעמי המצוות, לכך בפרה רחוקה ממני, אבל אם היה עוד מצוה בלי טעם יכול להיות טעם גם על פרה אדומה, דאיתא ברש"י בחומש (יט, כג) [נספק פסוק ממחיל עוד הפעם מפסוק יז] טעם על פרה אדומה, תבא אמה ותקנה את צואת בנה, והיינו שתכפר על מעשה עגל, וא"כ מאי אמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. וצריך לומר דלאו סברה היא דמכפרת על מעשה עגל, דהא כתיב בפסוק (שמות טו, כה) שם שם לו חוק ומשפט, פירש רש"י חוק זה פרה, א"כ נצטוו על מעשה פרה במרה קודם מעשה עגל, והאיך יכול להיות שמכפרת על מעשה עגל, ואמר שלמה שפיר והיא רחוקה ממני. אך מנא ליה לרש"י דפרה במרה נצטוו, וצריך לומר משום דכתיב חוק והיינו חוקה בלי טעם, ועל כן צריך לומר זה פרה, ובמרה נצטוו. אבל אם יש עוד מצוה אחת בלי טעם, יכול לומר דחוק קאי על כך מצוה נצטוו במרה, ופרה נצטוו אחר זה. וא"כ איכא טעם על פרה תבא אמו ותקנה צואת בנה.

והכי פירוש המדרש דרשתי וחקרתי כל טעמי מצוות, ועל כרחך חוק קאי אפרה, וא"כ פרה במרה נצטוו, ואמרתי אחכמה והיא רחוקה

- א. נעתק מספר אמרי בינה [דלוטס יקרים מתוקים מדגש מגאוזי ארץ יו"ע, נדפס לראשונה בשנת תקס"ו לפ"ק, ואח"כ עוד הרבה פעמים] (נפרשמינו), ובספר קול יהודה הביא דבר זה בשם בנו הגה"ג מוה"ר חיים כהן רפאפורט זצ"ל בעל שו"ת רבינו חיים כהן (יוד"ס י"ג תמוז).
- ב. היה זקינו של הגה"ק ר' שלמה מקשאנוב זצוק"ל (נעל מחגר ספר אמרי קודם נדפס נספר דברי דליקים) שהי' בנו של הגה"ק ר' משה חריף מחמעליניק זצ"ל וחתן הג"ר שמוחה (השני) רפאפורט זצ"ל בן הג"ר ישראל זצ"ל בן הגה"ג מוה"ר שמוחה כהן רפאפורט זצ"ל אבד"ק לובלין והוראדנא בן הגה"ק ר' נחמן רפאפורט - ליפשיץ זצ"ל אבד"ק דובנא נכד מהגאון בעל תוס' יו"ט ומחר"ם מלובלין זצ"ל.
- ג. כן כתב גם בספרו מגדול דוד.
- ד. בדרך אגב, יש י"ד ספרים שחיבר הגה"ג מוה"ר דוד לידא זצ"ל ואחד מהם נקרא שומר שבת על עניני שבת קודש, ונדפס על ידי הגה"ק המגיד מקאזניץ זצוק"ל, ויש ספר עיר מקלט אשר הוא על מנין המצוות וטעמיהן, עונשיהן ותקוניהן, ונדפס על ידי הרה"ק מליסקא זצוק"ל בעל אך פרי תבואה, רואים מזה שהיתה לספריו חיבה יתירה בעיני צדיקי קדמאי. ובספר אור פני משה על המשניות מביא הרבה פעמים מספרו, וכן הגה"ק בעל בני יששכר זצוק"ל הביא מספריו הרבה פעמים.

יצתה בת קול [ולאמה לן] **וכתוב יושר דברי אמת**, דאיותיות למשה הם רמוזים בר"ת הללו ביושר, משא"כ אותיות שלמה כנ"ל, עכ"ל.

ולזה יש לקשר מה שכתב בספר חידושי רבינו יוסף נחמיי עה"ת [להג"ר יוסף נחמיי קאניניער זצ"ל אגד"ק קלאקא] פרשת וזאת הברכה עה"פ (דברים לה, י) **ולא קם נביא עוד בישראל כמשה**, וז"ל, אמרו חז"ל (ר"ה פא: ע"פ (קבלה יב, י) **בקש קהלת להיות כמשה יצאה בת קול וכתוב יושר דברי אמת ולא קם נביא כמשה**. ראיתי בכתב יד קודש מרן זצ"ל (אולי כוונתו להג"ר שמעון סופר זצ"ל אגד"ק קלאקא) לפרש, על פי שמפרשים מאמר חז"ל (י"ב טו) ח' פסוקים אחרונים שבתורה מי כתבן, וממשיך הגמרא, הקב"ה קורא ומשה כותבן בדמיו, והפירוש של נחמיי^[1] שכתב האותיות מעורבין (על דרך לשון חכמים מדומע שפירשו מעורב), ורוצה לומר שלא צירף התיבות כמו שהם נמצאים כעת לפנינו, אלא בצירוף אחר, דבלאו הכי על פי סודן של דברים התורה כולה שמותיו של הקב"ה בצירופים שונים אופן בתוך אופן.

וממשיך, ומעתה יש לומר קהלת דכתיב גביה (מ"א ה, יא) **ויחכם מכל האדם**, השיג סודן של דברים ושעל פיהו צירוף התיבות הללו הן באופן אחר מאשר הם לפנינו, ואם כן אין מוחלט שלא יהיה קם נביא כמשה, והיינו בקש קהלת למצוא דברי חפץ להמציא הכוונה הפנימית הלוטה בצירוף האותיות הללו באופן אחר וממילא על ידי זה בקש קהלת להיות כמשה, ועל זה **יצאה בת קול וכתוב יושר דברי אמת**, רוצה לומר שגם מה שכתוב ביושר לפי פשוטן של דברים גם זה אמת, דלעולם אין הסוד סותר הפשוט, וממילא **ולא קם נביא כמשה בפשוט**, ודברי פי חכם חן ושפתים ישק זי"ע זצ"ל.

לכבוד יומא דהילולא של הג"ר פינחס הלוי איש הורוויץ זצ"ל
אבד"ק פראנקפורט דמיין, ד' תמוז

אף שיש מעם אבל כיון דמעיקרא לא ידעו המעם מקרי חוקה
זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו' (יט, ג).

ובספרו פנים יפות כתב לפרש דלכאורה למה נקרא חוקה, וכתב לפי מ"ש חז"ל (יומא פו:) **חוקה הוא בדבר שאינו ידוע טעם המצוה,**

וחומר כדאמרן, לפיכך כתב בה חוקה, להודיע שבמקום חוקה אין ללמוד קל וחומר, והבינהו.

והנה במשה רבינו נמצא שלמד קל וחומר בשבירת הלוחות (שנ"ח פו:) אף שנאמר בה (דברים ה, ה) **חוקה** [שמע ישראל את המוקים (דברים ה, ה)], לפיכך כתיב ויקחו אליה, **לך אני מגלה טעם פרה**, מדוע פרה בשחיטה ועגלה בעריפה, ואי אתה צריך לתירוץ של הגמרא הנ"ל לומר, שבמקום חוקה אין ללמוד קל וחומר אף במקום חוקה, דניחא ליה להקב"ה שבירת הלוחות, שהרי נאמר לו יישר כחך ששיברת נע"כ צריך טעם אמר לן, והבן טעם הדבר שלך **אני מגלה ולאחרים חוקה**.

לכבוד יומא דהילולא של הגה"ג מוה"ר שאול זצ"ל
אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם^[2], ז' תמוז

מה תירץ לשלמה המלך באומרו לו "וכתוב יושר דברי אמת"
זאת חקת התורה וגו' פרה אדומה (יט, ג).

בספרו בנין אריאל פ"י מאמר הגמ' במסכת ראש השנה (פא:), **בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול** [ולאמה לן], **וכתוב** (קבלה יב, י) **יושר דברי אמת**, והוא תמוה.

ומפרש לפי מה שכתב המדרש **ילקוט** (רמז תשנ"ט - נמדד"ר יט, ו), **לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה**, הרי שנתגלו טעמי פרה למשה, אבל שלמה אמר (קבלה ז, כג) **אמרת אחכמה והיא רחוקה**.

ומביא בשם ספר אחד^[3] שמרמז בפסוק **ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת**, שהר"ת של לטמא מעפר שריפת החטאת הוא למש"ה, להורות שנגלו טעמי פרה למשה, אמנם זה הרמז עצמו יכול להורות ג"כ על שלמ"ה שהוא גם כן מרמז בר"ת הללו, אבל ההפרש בין זה לזה הוא, דאותיות למש"ה רמוזים בראשי תיבות על הסדר ביושר, אבל אותיות שלמ"ה רמוזים בר"ת הללו שלא כסדרן.

ועפ"י זה מבאר הגמ' שפתח בו, **בקש קהלת להיות כמשה**, שיתגלו גם אליו טעמי פרה, לפי שהיה סבור כמו שנרמזו אותיות הללו למש"ה, כן נרמזו גם אותיות שלמ"ה, לכך רצה לידע טעמי פרה,

ה. ראה התוארים שכתב הגה"ג בעל נודע ביהודה זצ"ל בתשובותיו חלק אורח חיים סימן ק"א, וז"ל, תשובה לשואל כענין, בתורה הרבה קנין, עוקר הרים וסותר אבני בנין, ואת והב בסופה, דין ליה הניין, ה"ה כבוד אהובי ש"ב נד"ז ידידי וחביבי, הרב המאור הגדול הנאון המפורסם נ"י פ"ה ע"ה נפטר עמוק עמוק ימינין כבוד שמו המפואר מוה' שאול גר"ו אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם יע"א. מכתבו הטהור קבלתי ושמחתי בשלומו, וכו', ומסיים בזה"ל, ואני על משמרת משמרת הלויים אני עומד ומצפה מתי יצאו דברי מעלתו לאור הרפז ויניעו לידי ואעשה אותם תפארת לראשי לחבבם בעיני כל נכבדי הדור ולפרסם טבעו בעולם, ואת והב בסופה, והיה זה שלום כנפשו, ע"כ.

ו. בספרי הגה"ק החד"א זצ"ל (נפטר פני דוד ועד) מביא רמז זה בשם חכמי אשכנז, ובספר פרפראות [להג"ר אשר זעליג קרעמער זצ"ל] (מניח, אות ר"פ) מביא בשם הרה"ק ר' שמואל מקאמינקא זצוק"ל, ובספר נתיבי חיים [להג"ר מייס פריעד זצ"ל אגד"ר ור"מ דק"ק סענפעטער] (נפרשמיט) מביא בשם הגה"ק ר' שמשון מאסטרפליא זצ"ל.

ז. בספר קול אליהו פרשת וזאת הברכה (ד"ה נגמל נמשכת ג' צ'), ובספר מחזה אברהם [להג"ק ר' אברהם דוד זצ"ל אגד"ק נועטשטאט] פרשת וזאת הברכה (ד"ה יומא שם משא) מביא בשם הגה"ק הבעל שם טוב זצוק"ל (כן מוצא נשם הצע"ע הק' נפטר גאולה ישראל) להג"ר יהושע אברהם ג"ר ישראל זצ"ל, נפטר נאסטרטה נשנת גאול' ישראל לפ"ק] חלק נופת נופים נלשית אות צ', ובספרה"ק מאור ושמש רמזי שמחת תורה (ד"ה אמר רבי יהושע, וז"ל א"י נגמל) כל אלו פירשו שדמיו פירש בערבוביא. ובספר תורת משה [להג"ג נעל חס סופר זצ"ל] סוף פרשת וזאת הברכה (ד"ה לעיני [א]) מביא בשם הרמ"ע מפאנו פירש דמיו שהוא דמעות. וראה במהדורא בתרא למסכת בבא בתרא (דף ט"ו) שכתב בשם חמיו רבינו המהרש"א שבדמיו היינו שלא היתה כתובה בדיו אלא בדמעות. וכן הובא בשם הרשב"א. ומפרש שם הפסוק (מהל"ס ט, ט) **נאדי ספרת אתה שימה דמעותי בנאדך הלא בכפרתך**, שמבקש האדם המוריד דמעות על אדם כשר שיהיו מונחות דמעותיו בבית גניזו של הקדוש ברוך הוא (עי' שם קה). ושמו תאמר, מה שייכות יש לדמעותיו או איזה קדושה יש בהן שיהיו חשובות לפני הקב"ה להניחם בנאדו, לכך אמר הלא בכפרתך הלא הספר תורה שלך כתוב בדמעות וממילא יש חשיבות וממשות בדמעות, ע"כ. ובדרך אגב ע"י בספר אלף המגן פר' זאת הברכה (אות ו, ד"ה נפטר עשרה) למה באמת היה הס"ת כשר, ע"י כתיבה בדמיו.

ושנשתנה משאר מצות שניתנו בסיני וזו ניתנה במרה, ומה טעם יש בה, וע"כ צ"ל כדעת ר' משה הדרשן לכפר עון העגל, וא"כ ע"כ מכחשת הבחירה ולא שייך שכר ועונש, ומונין לישראל ומבקשין לבטל מהם תורה ומצות, לכך כתיב חוקה גזרה היא מלפני שתרווייהו צודקים ואין לנו רשות להרהר אחריה, ודו"ק.

אף שיש טעם אבל לא לגלותו

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו' (יט, ט).

עוד כתב שם וז"ל, שמעתי^[1] מ"ש אומות ושטן מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, אף שהם יודעים הטעם לכפר על עון העגל, מ"מ כיון שאחז"ל שהזכרת העוונות הם המעוררים הדין כמ"ש בכמה מקומות (פסוק נג, וזהו) מזכירין עוונותיו של אדם, לכך מכוונין האומות שישבו להם טעמים לכפר על עון העגל, כדי שייזכרו עוונותיו, והיינו שאמר משה רבינו ע"ה (שמות לג, כה) כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם, לכך אמר להם הש"י שישבו להם חוקה היא.

לכבוד יומא דהילולא של הרה"ק ר' מאיר הורוויץ זצוק"ל

אבד"ק דזיקוב, ח' תמוז

לפרש מדרש פליאה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר ויקחו אליך פרה אדומה (יט, ט).

ובספרו אמרי נועם כתב להבין מדוע כתוב ויקחו אליך דייקא, ודרשות חז"ל בזה ידוע. בהקדם דברי המדרש הובא בספרים, מה ראה קרח לחלוק עם משה, פרשת פרה אדומה ראה. כי הנה עיקר מחלוקת קרח על משה היה באמרו אשר משה עשה דברים מדעתו בלא ציווי הקדוש ברוך הוא. והנה לכאורה הלא אף אם עשה מדעתו מה בכך, הלא מצינו כמה גדול כח של משה שאפילו שלשה דברים שעשה משה מדעתו הסכים הקב"ה על ידו, כמו שאמרו חז"ל (שם פז). פירש מן האשה ושיבר הלוחות והוסיף יום אחד מדעתו.

אמנם נכונים הדברים על פי דברי המגיד בספר עבודת ישראל (ימיו ד"ה והיו נכונים) שכתב שעל ידי שהוסיף משה יום אחד ונתאחר זמן קבלת התורה, על כן נשלמו הארבעים יום בששה עשר בתמוז שהוא זמן חסרון הלבנה, ונתהווה על ידי זה מעשה העגל, אבל אם היה יום אחד קודם כמו שהיה רצון הבורא, והיו נשלמים הארבעים יום בט"ו לחודש, סיהרא באשלמותא, ולא היתה שליטת הס"מ, עד כאן דבריו הקדושים.

וממשיך האמרי נועם, ולזה נאמר ויקחו אליך, כי פרה אדומה היא לכפר עון העגל, כמו שאמרו ז"ל (שם, מנחם לעיל) תבא אמה ותקנח צואת בנה, ורמז למשה אשר קצת גורם לזה היה במה שעריכין לפרה אדומה^[2]. וזהו שראה קרח לחלוק, פרשת פרה אדומה, וראה אשר באיזה דברים שעשה משה מדעתו, הגם שהסכים על ידו, עם כל זה

ובאמת יש בו טעם לכפר על עון העגל כמ"ש (צמ"ד יט, ד) תבוא אמו וכו' (מנחם צמ"ד צמ"ד יט, ד) משה הדרשן, אלא לפי שכבר נשלם התורה בסיני למשה בארבעים יום ראשונים שהיו קודם עון העגל, וכתב הר"ם אלשיך בפ' (א"ה ג, לו-לח) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, מה יתאונן אדם חי וגו', דאין הידיעה והבחירה סותרים זה את זה מפני שאין הידיעה שהיא המחשבה מכרחת את הבחירה שהוא המעשה, אלא האמירה בפירוש מהש"י היא המכרחת את המעשה, והיינו דאמרו (מנחם מנחם) ואילו צדיק ורשע לא קאמר, דאם היה אומר בפיו יתברך היה מכרחת את המעשה ולא היה בחירה, וזהו מפי עליון לא תצא הרעות והטוב.

לכך כשאמר לו הקדוש ברוך הוא בשעת דיברות ראשונות פרשת פרה, ולא היה יכול לומר טעמו לכפר על עון העגל, דאף שידע הקדוש ברוך הוא שיחטאו לא היה מוציא מפיו שלא יהיה הכרח, והיינו דכתיב כשחזרו ונשנו באוהל מועד לאחר עון העגל להודיע טעמים של דבר, הבין משה שזאת היא החוקה שאמר בתחילה, והיינו דכתיב זאת חוקת התורה, ע"כ.

ולזה יש לקשר מה שכתב בספר פרדס דוד [להג"ר דוד דישנעק זצ"ל] (ד"ה צפסוק זאת מקם) עה"פ (יט, ט) זאת חקת התורה וגו', ופירש"י (יט, ט) זאת חקת התורה לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה. וכתב שם לפי מה דאיתא ברמב"ם (פ"ה מהלכות משנה ה"ה) שחכמי מחקרים ופלוסופים שאלו שבודאי שהקב"ה יודע עתידות וא"כ ידוע לו אם אדם יהיה צדיק או יהיה רשע א"כ מצד הידיעה בטל הבחירה של אדם כיון שידע שיהיה רשע א"כ מוכרח להיות רשע מצד ידיעת האל דאל"כ בטל ח"ו הידיעה, וא"כ צדיק או רשע הוא מצד הכרח מחמת ידיעת האל וא"כ לא שייך שכר או עונש הואיל שבטל הבחירה וכו', ועי"כ רבו אפיקורסים בקושי או שייבטל ח"ו עי"כ הידיעה או בחירה, וכתב רבינו שבאמת תרווייהו אמת ואין לנו רשות להרהר כי אין אדם יוכל להשיג ע"ש שהאריך. וכן הריב"ש [לפי יתכן צ"ר ששם זצ"ל] בתשובתו (סימן ק"מ). ועיקר כמ"ש רבינו הרמב"ם הנ"ל.

וממשיך, והנה מצות פרה אדומה נצטוו במרה כדכתיב (שמות טו, כה) שם שם לו חוק ומשפט, חוק זה פרה כדפירש רש"י. ולפי טעם של רש"י (יט, כה - צפסוק) בשם ר' משה הדרשן דתבא אמו ותקנח צואת בנה לכפר עון העגל, קשה הא עדיין לא חטאו בעגל, וע"כ צ"ל דהקב"ה יודע עתידות וא"כ לפי קושית חכמי אומות העולם, וא"כ הצדקות והרשעות היא מוכרחת ולא שייך בחירה א"כ ח"ו י"ל דאין שכר ועונש. וידוע דהשטן הוא היצ"ר שמבקש להחטיא את האדם, ואומות העולם המה חכמי אומות העולם הפלוסופים ומחקרים, כדאיתא בגמרא (שאלו חכמי) בפרק חלק (פסחים כ, ט), וא"כ י"ל זה הפי; שהשטן ואומות העולם מונין לישראל ואומרים מה המצוה הזאת

ח. כן כתב גם כן בספר תורת שמעון [להג"ק ר' שמעון מיעקלוב זצוק"ל] (ד"ה זאת מקם המורה). ובספר דבש חשדה [להג"ר דוד דישנעק זצ"ל ש"ז צ"ק רישא] אות ס"ג נדפס גם כן מאמר זה, ומסיים אחר כך מצאתי זאת בספה"ק קדושת לוי, ראה שם במאמרו לפרשת פרה שהביא זאת בשם הרה"ק ר' אברהם חיים מולאטשוב זצוק"ל, אבל בספרו אורח לחיים (צפסוקים), מביא דבר זה בשם הרה"ק ר' יחיאל מיכל מולאטשוב זצוק"ל. וכן בספר דברי שאול [להג"ר יוסף שאול נאטלאמאן זצ"ל אנ"ק לצון] מביא בשם הרה"ק ר' יחיאל מיכל מולאטשוב זצוק"ל. ואולי לפי זה יש לפרש מה דאיתא במדרש (פסחים יט, ו) א"ל הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה ולאחרים חקה. דאמאי גילה רק למשה משום

עלי באר ענו לה (כא, יז).

ובמסורה, דין, ואידך (פליס קמו, י) ענו לה' בתודה. ובספר אמרי נועם [חזקוני] (ד"ה עלי נאל ג) כתב לפרש על דרך הכתוב (ישעי' סה, כד) והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. והוא סותר את עצמו. ונראה כי יקראו נקרא תפלה, בבקשת צרכיו, ומדברים רומז על פסוקי דזמרה והשבחים. וישראל נענים עוד קודם התפלה, רק תיכף בשעת אמירת שירות ותשבחות. למשל כשאומרים "בורא רפואות" נמשך הרפואה. וזהו טרם יקראו, רק הם מדברים, ואני אשמע, לשון הבנה, היינו כביכול אני מבין אשר כונתם בתוך אמירת התשבחות על בקשת הדבר.

ובזה יש עליה לישראל נגד האומות, כי בענין תפלה גם הם נענים לפעמים, כמו שביקש שלמה המלך ע"ה, כמו שכתוב (דב"ז ג, ג) וגם אל הנכרי כו'. אבל ישראל נענים גם בלא תפלה, רק באמירת שבה, והוא טובה גדולה, שאי אפשר להיות קטרוג על זה, מה שאין כן בתפלה. והוא בחינת רחמים משם הוי"ה ב"ה, כמו שכתוב והי"ה טרם יקראו, אותיות הוי"ה. אבל התפלה הוא בבחינת דין קצת, כמו שאמרו חז"ל (מעני' ג) עבודה זו תפלה, ואיתא בספרים^[א] עבודה עולה אלקים עה"כ.

והנה בשבת קודש אסור לשאול צרכיו, רק להודות ולהלל. ובה אנו ממשיכין ישועה, בבחינת הם מדברים ואני אשמע. ולזה כתיב אצל שבת (שמות לא, ג) לדעת כי אני ה' מקדישכם, בבחינת שם הוי"ה, והיה טרם יקראו. ולזה הם מדברים ואני אשמע עולה שבת עם מספר כי אני הוי"ה.

וזהו עלי באר ענו לה, היינו שיש עליה ומעלה לכנסת ישראל נגד האומות, בזה אשר ענו לה, שנענים בתפלה. וקשה לכאורה הלא גם הנכרי נענה. לזה בא המסורה לפרש, ענו לה' בתודה, היינו שישאל נענים בשעת נתינת תודה ושירות ותשבחות נענים בכל טוב, ע"כ^[ב].

לכבוד יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ר' אברהם זצוק"ל המגיד מטריסק, ב' תמוז

מפרש סופה להתקיים הכוונה שעי"ז העולם מתקיים

על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' (כא, כז-כח).

בספה"ק מגן אברהם כתב בהקדם מה דאיתא במשנה (אבות ה, א) כל מחלוקת שהוא לשם שמים סופה להתקיים, איזהו מחלוקת שהוא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמואל. והנה המחלוקת שהוא לשם שמים הוא רק עבור שמו יתברך בשביל האחד יחיד ומיוחד שחולקים שזה אומר שכן הוא הדרך לעבודתו יתברך וזה אומר שכן הוא הדרך, ואם כן איך יתכן שיהיה סופה להתקיים והלא מחלוקת

היה קצת חסרון בדבה על כן חלק עליו ואמר אשר הכל עשה מדעתו. וזהו זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמה, היינו זאת החקת של פרה אדומה, הוא מחמת קבלת התורה שלא היה בזמן אשר צוה ה' לאמר אז התורה, רק ביום אחה, ועל כן נתהוו הענין שיצטרך לזאת חקת פרה אדומה.

למה מקדים תאנה לגפן וגם שייכות לזה "ומים אין לשותות" ולמה העלינו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשותות וגו' (כ, ט).

והקשה האלשיך הק' דאנשים הצמאים למים והם בסכנה למוות, איך יתלוננו על תאנה וגפן ורמון, והוא תמוה באמת.

ובספר אמרי משה [להג"ר אברהם יוסף משה פיהוטר זצ"ל אגד"ק הרימלנצ] כתב בהקדם מה שהקשה הבעל הטורים דבכל מקום מקדים גפן לתאנה וכאן מקדים תאנה לגפן, ועיין מה שכתב בישובו, אמנם הוא תמוה דהא כתיב (שיר השירים ג, ג) התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדה, ושם לא שייך תירוצו, אך באמת גם שם צריך ישוב.

וכתב לפרש על פי מה דאיתא במס' ביכורים (פ"ג מ"ה) כיצד מפרישין הביכורים, יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שבכר וכו', וכתב התוס' יו"ט מה שהקדים תאנה לאשכול שלא ככתוב, כתבתי במשנה ח' פרק ששי דברכות, ושם כתב דתאנים מתבשלים תחילה.

ועיין בפרק במה מדליקין (פג"ג) דבעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר שנאמר (איוב כד, יט) ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו, ואם נותנין מתברכין שנאמר (מלאכי ג, י) והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ועיין ברי"ף בעין יעקב (סס) דקאי על גשמים, דעל ברכה אחרת אין אומרים די.

וממשיך שם על מה שנאמר בשיר השירים (ג, א) התאנה חנטה ואח"כ גפנים, דבאמת זה היה קשה לרבותינו כנ"ל, ודרשו במדרש (פס"ה רפ"ג, כז) הנהגה הגיע זמן לקרב ביכורים והגפנים לקרב נסכים, היינו דמשום הכי הקדים תאנים לענבים משום דאיירי בביכורים, ותאנה מתברכות תחילה כמ"ש במשנה דביכורים כנ"ל.

ועפי"ז כתב לפרש מה שאמרו לא מקום זרע שאין בידינו לקיים תרומות ומעשרות, ותאנה וגפן ורמון אין בידינו לקיים ביכורים ונסכים, ואילו היינו במקום זרע וגו' היינו מקיימים המצות והיה גורם למטר כמו שאמרו חז"ל בפרק במה מדליקין כנ"ל, אבל עכשיו שהמדבר לא מקום זרע ותאנה ואין אנו יכולין לקיים המצות, לכך מים אין לשותות.

אצל ישראל נעשה ישועות ורפואות על ידי שירות ותשבחות לה', אפילו קודם הבקשה

או הודע אליו חטאתו (ויקרא ז, כג), שצריך לידע חטאו בשעת הבאת הקרבן דהיינו עשיית הפרה לכפר על קצת גרמנותו.
י. הספר נדפס מעוטר עם הסכמה של הגה"ק מצאנז זצוק"ל שכתב עליו הרב הנאון הצדיק המפורסם גדול הדור מו"ה משה ווללה"ה.

יא. ראה בספה"ק דגל מחנה אפרים פרשת יתרו (ד"ה א).
יב. ובזה פירשו על מה שאומרים לחולה בשבת, שבת הוא מלועזק ורפואה קרובה לבוא, היינו כשאומרים בורא רפואות בשבחו קודם הבקשה, שאין להתפלל בשבת על רפואה מ"מ בא רפואה. ראה בספר קדושת ציון ח"ב לשבת (ד"ה צומר) מביא מה שכתב בספה"ק נועם מגדים (פרשת מנעור ד"ה והדק השלשי) מה שמביא בשם האלשיך הק' (ע"פ וז"ה ע"ס יקראו), וראה בספה"ק נועם אלימלך פרשת ויחי (ד"ה ויקרעו ימי ישראלי), וע"ע בספר החינוך (מנעור מ"ט).

ומסיים הכתוב (כא, לא) וישב ישראל בארץ האמורי, ארץ איתא במדרש (פ"ר יג, יב) למה נקראת ארץ שמרצית על פירותיה, ואמורי הוא לשון אמירה ודיבור, שבני ישראל הקדושים היה כל מחלוקתם לשם שמים ולא לשם נצחון, והיו מרצים על המאמרים ודיבורים שלהם לדבר דיבורים אמיתיים לפניו יתברך, וזה מרומז באותיות שלפני אותיות 'ישראל' שהם שם הקדוש טרקא"ף, כי לפני א' מה אתה סופר לכן הא' במקומה עומדת, והוא כמנין שם הקדוש יכ"ש שהוא שם השלישי משם מ"ב שהוא נג"ד יכ"ש^[1], שהוא בסוד מדת תפארת, והיינו על ידי שבני ישראל מרצים על פירותיהם ומפארים ומרוממים אותו יתברך באמרי פיהם בתורה ותפלה על ידי זה האותיות שאחרי אותיות 'ישראל' הם גם כן שם הקדוש כתשב"מ שעם הכולל הוא בגימ' תשס"ג כמנין כת"ר חכמ"ה בינ"ה עם הג' כוללים שהם התלת מוחין עילאין, שממשיכים עליהם אור המוחין עילאין בדיבורי ואמרי תורה ותפלה ועל ידי זה זוכים לבחינת הכתוב (שמות טו, ו) 'ימינך ה' נאדרי, בכ"ח, נוט' כ'תר ח'כמה ב'ינה, ונתעוררים כל הרחמים והחסדים על כל ישראל בכלל ופרט ברוחניות וגשמיות בני חיי ומוזני רויחי במהרה בימינו אמן, עכ"ד.

לכבוד יומא דהילולא קדישא של

הרה"ק ר' נחמן מהארידנקא זצוק"ל, ב' תמוז

השכינה מסייע לבוא מלימוד שלא לשמה ללשמה

ותאמר שרי אל אברם וגו' בא נא אל שפחתי וגו' (בראשית טו, ב).

בספר ארץ החיים [להר"ר חיים לינצחאן ז"ל מנאדעטשין] (מערכת ע' אומ ע"א) מביא בשם הרה"ק ר' נחמן מהארידנקא זצוק"ל לפרש הפסוק, דמי שעוסק בתורה שלא לשמה נקרא בחינת שפחה. וזה בא אל שפחתי, דהיינו שילמוד ויעסוק במצות אף שלא לשמה אולי אבנה ממנה, היינו שהשכינה אומרת אולי מתוך שלא לשמה יבוא לשמה ולא לשם צד הנאה, ע"כ כשבא אח"כ לשמה אזי ימלא בחינת שלא לשמה.

הוא פלוגתא דשלוש, והשי"ת הוא שלום, כמו שאיתא (ויה"ק ס"ג יב) שמוא דקוב"ה שלום וברכה דקוב"ה שלום המברך את עמו ישראל בשלום שהוא כלו שלום, והאיך שייך שמחלוקת שהוא לשם שמים יתקיים לעד ח"ו.

אבל הענין הוא שהפירוש כך הוא שעבור שמחלוקתם הוא רק לשמו יתברך עבור זה סופה להתקיים היינו שיהיה קיום לישראל בעולם לעד^[2], וזה על כן יאמרו המשלי"ם נוט' מ'חלוקת ל'שם ש'מים מ'חלוקת ש'מאי ה'לל י'שראל מ'תקיים, היינו עבור המחלוקת שהוא לשם שמים יש קיום לישראל בעולם.

וממשיך וזלה"ק, באו חשבון, שצריכים לחשוב היטב בעצמם אם המחלוקת הוא רק לשמו יתברך ולא עבור נדנדוד שמץ נצחון כלל, וזה מרומז בשני תיבות האלו 'באו' 'חשבון' שבגימ' שע"ה שהוא נוט' ש'אמר ה'יה ע'ולם, שיחשבו היטב אם הוא רק בשביל הבורא ב"ה שאמר והיה העולם ולא בשביל נצחון, והסימן לידע אם הוא בלתי לה' לבדו הוא תבנה ותכונן עיר סיחון, היינו באם שיש לו התעוררות לסיחה נאה, ויכול לבנות ולכוון דיבורים נאים באמת להבורא ב"ה, כי באם שמעורב בהמחלוקת איזה שמץ נצחון אזי כי 'אש' יצאה מ'חשבון' (סא, סא), היינו כשלוקחים ומחסרין מספר 'אש' ממספר 'חשבון'^[3] נשאר ס"ה כמנין אדנ"י שהוא בחינת דינא רפיא, 'להבה' מקרית 'סיחון', היינו כשלוקחים מספר 'להבה' ממספר 'סיחון' נשאר פ"ו כמנין שם אלקי"ם שהוא בחינת דינא קשיא, שעל ידי אש המחלוקת שאינה לשם שמים שורה דינים בעולם דינא רפיא וקשיא ר"ל, אכלה ער מואב, שזה יכול לאכול ולשרוף גם אנשים כאלו שיש להם התעוררות גדול לאבינו שבשמים, בעלי במות, היינו אפילו אנשים גדולים וגבוהים מאד, ארנון, לשון רינון שעובדים את הבורא ב"ה תמיד ברננות בשירות ותשבחות יכול אש המחלוקת לשרפם ח"ו.

יג. כמו שכתב החתם סופר בדרשותיו (פנח זכור מק"ד), שהעולם א"א בלא מחלוקת, וע"י שתלמידי חכמים מריבים ביניהן בפשט הדברי תורה גורמים שלא יהי' מחלוקת בעולם, וזהו תלמידי חכמים מריבים שולם בעולם. יד. וראה בספר קדישת ציון פרשת ואתחנן (ד"ה ה' אלקים אלה) דומה קצת לענין זה, וע"ע בספר חתם סופר בפרשתינו (ד"ה ואל חקם מנינא). מו. נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל וחדוה מגישים אנו בזה ברכת מזל טוב אל מול פני המנורה הטהורה

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה במעון קדשו בהולדת נכדתו בת אצל חתנו

הרה"צ ר' ישראל בלום שליט"א

ויהי רצון שמשמחה זו יושפע שפע רב לנו ולכל בית ישראל, ויזכו לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעשים טובים, ויורו רב נחת דקדושה ממנה ומכל יוצאי חלציהם עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

המברכים,

מכון אלף המגן

כל מי שרוצה להשתתף בהוצאות הגליון לרגל השמחה שבמעונו או לעילוי נשמת יפנה למכון אלף המגן 347-930-8759 ולהשאיר הודעה תזכה למצות